

Existuje-li to,
je to **..!MOŽNÉ*** ✓

„: ^°f
inspirace pro vzdělávání dětí
s odlišným mateřským jazykem ~ ~“

..META slaví 15

Existuje-li to,
je to **..!MOŽNÉ*** ✓

„;^°f
inspirace pro vzdělávání dětí
s odlišným mateřským jazykem ~“

..META slaví 15

Existuje-li to, je to možné

inspirace pro vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem

META slaví 15

Autoři: Jim Cummins, Magdalena Hromadová, Zuzana Papáčková, Jana Šámalová, Kristýna Titěrová a METAkolektiv

Editorky: Zuzana Papáčková a Jana Šámalová

Redakce a jazyková úprava: Jana Šámalová

Grafická úprava: Magnus I., s. r. o.

Tisk: Centrum služeb Broumov s. r. o.

Government
of Canada

Gouvernement
du Canada

Embassy
of Canada

Ambassade
du Canada

Tato publikace vyšla s podporou Velvyslanectví Kanady.

© META, o. p. s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů, Ječná 2127/17, Praha 2

2021

ISBN 978-80-88171-31-7

www.meta-ops.cz

www.inkluzivniskola.cz

..META*~

Podpora dětí s OMJ v MŠ: rozhovor s Pavlou Benešovou

MŠ Čtyřlístek, Praha 13

Mateřská škola Čtyřlístek se nachází v městské části Praha 13, kde žije mnoho cizinců. Její ředitelku, **Mgr. Pavlu Benešovou, DiS. et DiS.**, můžeme bez nadsázky označit za odbornici na vzdělávání dětí s OMJ. Její kariéra v MŠ Čtyřlístek začala v době, kdy čerpala mateřskou dovolenou. Začala zde pracovat jako paní uklízečka, po mateřské dovolené nastoupila jako učitelka a od roku 2016 vede MŠ Čtyřlístek jako ředitelka. Ruku v ruce s jejím kariérním postupem šlo i vzdělávání v této oblasti, počínaje studiem předškolní pedagogiky na vysoké škole, přes další kurzy a vzdělávací programy orientované na vzdělávání dětí se specifickými vzdělávacími potřebami, vzdělávání dětí dvouletých, ale především vzdělávání dětí s OMJ. Pavla absolvovala řadu seminářů pořádaných METOU i dalšími organizacemi, jak jsou například NPI ČR, InBáze, CIC, Člověk v tísni atp. Na jaře roku 2021 absolvovala dlouhodobý vzdělávací program META Akademie a rozšířila lektorský tým METY. Od podzimu 2021 bude vzdělávat pedagogy mateřských škol v oblasti výuky češtiny jako druhého jazyka.

Mohla byste nám představit mateřskou školu, kterou vedete?

Naše mateřská škola je čtyřtřídní, navštěvuje ji 100 dětí, z toho přibližně polovina je s odlišným mateřským jazykem. Školu navštěvují děti od tří do sedmi let, mladší děti nebereme. Je to právě z toho důvodu, že máme hodně dětí s OMJ, což je jedna speciální skupina, a my už nemáme kapacitu věnovat se další skupině se specifickými potřebami. Z hlediska počtu dětí s OMJ máme nejvíce tříletých dětí a pak předškoláků.

V mateřské škole pracuje 11 pedagogů, ale všichni nepracují na plný úvazek. Dále máme jednu asistentku pedagoga a jednu dvojjazyčnou asistentku pedagoga, která u nás byla zaměstnaná od září 2020 do března 2021, od března do srpna u nás působí jako školní asistentka a pak končí její financování z projektu.

Jaké národnosti jsou ve Vaší MŠ zastoupené?

Národnostní složení je hodně pestré. Nejvíce máme děti ze zemí bývalého Sovětského svazu, především z Ukrajiny a z Ruska, ale máme i děti z Kyrgyzstánu. Dále je u nás větší skupina Vietnamců, Bulharů a Moldavanů a pak už to jsou jednotlivci, například jeden Ind, jeden Mongol a podobně.

Jak jsou na tom tyto děti z hlediska úrovně znalosti češtiny? Kolik z nich má nulovou znalost, kolik potřebuje významnou podporu, kolik potřebuje méně intenzivní podporu a kdo ji nepotřebuje vůbec?

Máme ve školce větší množství dětí z bilingvních rodin a u nich záleží na tom, který jazyk používá jejich matka. Takže máme děti, které přijdou a úplně bez problémů mluví česky, ale máme také takové, které preferují druhý jazyk. Tyto děti mají pasivní znalost jazyka, rozumí, mají nějakou slovní zásobu a jsou schopné alespoň jednoduše komunikovat. U nich je pomyslná startovní čára docela dobrá.

Pak máme děti převážně rusky mluvící, které k nám chodí bez znalosti češtiny, byť se zde narodily a vyrůstají tady. Takových dětí je u nás na sídlišti hodně, a jak se spolu setkávají na hřišti, před nástupem do MŠ nemají důvod a potřebu komunikovat v češtině. Ale protože je jejich jazyk podobný, tyto děti u nás zpravidla už v prosinci ovládají češtinu pasivně a rozumí a ve druhé polovině školního roku se začínají rozmlouvat. Těchto dětí máme nejvíce.

Pokud se týká dětí s odlišných jazykových skupin, jako jsou například Indové, Mongolové, tyto děti k nám většinou chodí jazykově nepřipravené a trvá jim poměrně dlouho, než získají pasivní slovní zásobu. Já se nebojím říci, že až rok s námi vůbec nepromluví, první rok si vytvářejí pasivní slovní zásobu a teprve druhý rok se začínají rozmlouvat.

Řešíte někdy případy, že k Vám přicházejí předškoláci s nulovou úrovní znalosti jazyka?

Pokud k nám přicházejí předškoláci, přesunují se z jedné školky do druhé, jen velmi ojediněle se k nám dostane dítě předškolního věku s nulovou znalostí češtiny. Ale třeba letos jsme měli dvě dívky, jedna přijela z Ukrajiny a druhá z Ruska, obě nastupovaly do předškolního ročníku v rámci povinného předškolního vzdělávání a mezi nimi byl velký rozdíl. Jednu z holčiček dali rodiče před nástupem do mateřské školy na intenzivní kurz češtiny o prázdninách, takže když nastoupila, uměla alespoň základní slova jako „děkuju“, „na shledanou“, „prosím“ a i těch pár slov jí pomohlo začlenit se lépe do kolektivu. Druhá holčička přišla a neuměla česky ani slovo a ta měla adaptaci těžší, ale také to zvládla. U předškolních dětí je trochu výhoda v tom, že už se blíží škola. Rodiče tedy na znalost češtiny více tlačí a snaží se, aby si děti češtinu osvojily tak, aby mohly rádně nastoupit do školy, protože nejsou příliš zvyklí na odklady.

Jak máte ve Vaší mateřské škole nastavenou spolupráci s rodiči?

Už na klasický zápis si zajišťujeme standardně tlumočníky. Máme tlumočnici do ruského jazyka a máme tlumočnici vietnamského původu, která zároveň umí anglicky. Doposud jsme více nepotřebovali, protože jsme zatím všechny situace pokryli. Zároveň někteří rodiče, kteří nerozumí, občas přicházejí se svým spolukrajanem, který jim překládá. Tlumočnice máme sjednané zejména prostřednictvím organizace InBáze, ony už naši školku znají, takže rodičům umí zodpovědět nějaké dotazy nebo dovedou školku popsat. Počáteční podpory se tedy rodičům dostane už při zápisu.

V případě, že jsou děti přijaté, pořádně v červnu třídní schůzku, na kterou opět zveme tyto tlumočnice. Na schůzce rodičům sdělujeme informace o adaptaci, o přípravě podmínek, rodiče nám naopak sdělují, co od nás potřebují oni. Po celou dobu je k dispozici tlumočnick. Když schůzka skončí, požádám rodiče, kteří potřebují tlumočnicka, aby ještě chvíli zůstali, a nastavujeme, jakou formou budeme komunikovat později bez tlumočnicků. Říkám jim, že v budoucnu jim budu psát informace velmi jednoduchým jazykem, spíše stručné a jednoduché věty, které si budou moci sami jednoduše přeložit pomocí google překladače. Vysvětlím jim, že to dělám proto, aby byl překlad co nej přesnější. Nabízím jim, že se mohou ozvat, kdykoliv budou potřebovat tlumočnicka, a my ho zajistíme. A naopak pokud by něco potřebovali oni a nedokázali to říci, mohou přijít s jednoduchým vzkazem, my si jej přeložíme a můžeme pak zajistit služby tlumočnicka na podrobnější řešení dané záležitosti.

Než nastoupí děti do školky, nastanou prázdniny a může se objevit celá řada otázek. Proto zveme tlumočnicky i na schůzku pořádanou na začátku školního roku v září, které se účastní všichni rodiče. Tlumočnicki nejprve překládají na centrální schůzce, kde komunikujeme informace týkající se všech rodičů, potom se rozcházíme do jednotlivých tříd. Tlumočnicki odejdou do tříd a tam překládají informace, které rodičům sděluje paní učitelka. Pokud je potřeba tlumočnick ve dvou třídách, jde nejprve do jedné, kde přeloží vše potřebné, a pak se přesune do druhé, kde rodičům přeloží, co je třeba.

Jak probíhá komunikace s rodiči dále v průběhu roku?

Rodiče mají základní informace. Pokud něco potřebují, přijdou s papírkem, při nena-
dálých situacích někdy využíváme toho, že někteří rodiče umí anglicky a pomohou nám na místě s překladem. To ale děláme jen u organizačních instrukcí, třeba když jedeme na výlet, rozhodně bychom to nevyužili například při řešení výchovných situací. Jakmile nastane nějaká závažnější situace, kterou je třeba řešit, opět žádáme

o tlumočnicka. Toho v takovém případě prosíme, aby domluvil termín, protože při neznalosti jazyka na straně rodičů se obtížně domlouvá i ten termín. Toto již máme nastavené z úvodní schůzky v září, kde se rodiče dozvědí, že je jménem MŠ může kontaktovat i tlumočnick.

Při běžné komunikaci píšeme krátké vzkazy, rodičům ukazujeme informace zveřejněné na nástěnkách, které si pak dost často fotí a doma si je přeloží. Někdy přicházejí s tím, že se jim informace přeložit nepodařilo, pak se snažíme někdy i „rukama nohama“ vysvětlit a informaci jim předat. Myslím, že když se snaží obě strany, vždycky to jde.

Setkáváte se s rodiči i při nějakých akcích v průběhu roku?

Ve třídách starších dětí pořádáme hravé dílničky, u menších dětí organizujeme „hrací odpoledne“, aby rodiče viděli, jak to ve školce vypadá. Děti jim ukazují, s čím si rády hrají, a podobně. Při těchto akcích se rodičů ptáme, zda potřebují tlumočnicka, ale protože je to takové volné a tvořivé a je to hodně o nějakém prožitku, většinou to není potřeba. Rodiče se akcí zpravidla účastní, což je způsobeno i tím, že podobných aktivit neděláme moc, aby se vše dalo skloubit i s pracovním životem. Zpravidla míváme čtyři akce do roka: na podzim výše uvedenou akci, v zimě vánoční besídku, na jaře setkání při příležitosti Dne matek a pak akci na rozloučenou se školním rokem.

Podívejme se nyní na to, jak to vypadá, když k Vám nastupuje nové dítě. Jaké jsou Vaše osvědčené postupy při adaptaci?

Já nepojímám proces adaptace nějak striktně, protože každé dítě je jiné a potřebuje nastavit proces jinak. Ale speciálně u dětí s OMJ mluvíme s rodiči o tom, že pokud dítě nemá rozvinutou komunikační kompetenci, může se v mateřské škole cítit ohrožené a adaptace mu bude trvat déle. Proto se snažíme nastavit adaptaci velmi pozvolnou a je na rodičích, zda na to přistoupí nebo nikoliv. Snažíme se jim vysvětlit, že pokud nechají dítě v MŠ od rána do večera, zkomplikují mu to na velmi dlouhou dobu. Na to rodiče zpravidla slyší a vyzvedávají si dítě nejprve v deset hodin, pak po obědě.

Začali jsme využívat obrázky zaměřené na uspokojování potřeb, které má META uveřejněné na stránkách *Inkluzivní školy*. Ty předáváme rodičům na třídních schůzkách, aby doma dětem vysvětlili jejich význam v rodném jazyce. Na kartičkách jsou znázorněné pojmy „hlad“, „smutno“, „bolí“, tak aby dítě rozumělo a mohlo přijít s obrázkem, když bude potřebovat.

První den docházky tedy dítě přichází, jenom se s rodičem ve školce podívají a pak zase odchází. Pokud to není možné, zůstává dítě do deseti hodin. V deset hodin chodíme ven, což může být těžké pro dítě, pro něj je prostředí MŠ úplně nové. Proto čekáme, až to dítě zvládne. Dítě tedy nejprve absolvuje aktivity ve třídě, a teprve když je zvládne, přecházíme ven. Když dítě zvládne pobyt venku a má zůstat ve školce celé dopoledne, máme pravidlo, že dítě musí za celou dobu alespoň něco sníst. Je jedno, jestli se jedná o kousek svačiny, polévku nebo druhé jídlo, ale je důležité, aby nebylo celý den o hladu. Pokud je dítě v pohodě a alespoň něco sní, může ve školce spát. I nadále pobyt prodlužujeme postupně. Nejdříve dítě odchází po spaní, jeho pobyt postupně natahujeme, aby si pro něj rodiče mohli nakonec chodit v dobu, kdy potřebují. Některé děti mohou spát ve školce třeba už po čtrnácti dnech, ale máme samozřejmě i takové, kterým to trvá dva měsíce.

Existují nějaká specifika při adaptaci dětí s OMJ?

Měli jsme teď k dispozici rusky hovořící dvojjazyčnou asistentku pedagoga a ta pomáhala dětem s OMJ s adaptací, snažila se je povzbuzovat, navodit pocit bezpečí, podpory. V běžném provozu ale musí zvládnout naše pedagožky proces adaptace samy, protože ráno míváme ve třídě jen jednu paní učitelku, takže podmínky všech dětí jsou srovnatelné. Adaptace českých dětí samozřejmě postupuje rychleji, protože mají rozvinutou komunikační schopnost.

Spolupracujete při začleňování dětí s OMJ s pedagogicko-psychologickou poradnou?

Do poradny neposíláme děti s OMJ pouze kvůli jazykové neznalosti, protože tuto situaci už docela zvládáme. Dítě do poradny posíláme, pokud se nám s ním nedaří pracovat a máme pocit, že má přidružené ještě nějaké znevýhodnění. Při spolupráci s poradnou jsme dost často naráželi na skutečnost, že u dětí s OMJ nebylo úplně jednoduché rozpoznat, co je handicap a co je způsobeno jazykovou bariérou.

Jeden rok k nám do MŠ přišla zaměstnankyně poradny a udělala diagnostiku předškoláků přímo u nás, což bylo prima, protože děti byly ve známém prostředí. Dětem s OMJ předepsala od ledna do června podporu – měli češtinu jako druhý jazyk. Dvakrát jsme do poradny posílali dítě s OMJ s přidruženým znevýhodněním, v jednom případě se jednalo o autismus a ve druhém o mentální postižení. S nimi jsme do poradny opět posílali tlumočníka z InBáze, který s námi předtím probral situaci dítěte, aby v poradně nebyli česky nehovořící rodiče sami bez podpory.

Jak ve Vaší MŠ vypadá výuka češtiny jako druhého jazyka?

Při hodinách ČDJ používáme strukturu lekce doporučenou METOU, to znamená na začátku je přivítání, rituál, pokračujeme s opakováním, následuje nová slovní zásoba a její opakování pomocí her či pohybových her a lekci zakončuje závěrečný rituál. Někdy hodina obsahuje prvky metody KIKUS, jindy paní učitelka používá jiné metody, ale snažíme se vždy udržet tuto strukturu. Z grantu MHMP od odboru školství jsme si už před čtyřmi roky pořídili KIKUS materiály v němčině, protože tou dobou nebyl dostupný česky.

Obr. 1: Mimi, Momo a Verbič, maňásci doprovázející děti při výuce češtiny metodou KIKUS

Používáte pro děti s OMJ jazykovou diagnostiku?

Doposud jsme ji nepoužívali, ale letos jsme se seznámili s jazykovou diagnostikou uveřejněnou METOU na *Inkluzivní škole* a tu bychom chtěli začít využívat. Protože máme opravdu hodně dětí s OMJ, plánujeme udělat jazykovou diagnostiku u předškoláků a dětí, které nedělají takové pokroky, jaké bychom očekávali.

Obr. 2: Publikace využívané pro výuku češtiny jako druhého jazyka

Jakým způsobem financujete výuku ČDJ?

Jazykovou podporu poskytujeme všem dětem s OMJ. Někdy je logisticky náročné zařadit dítě do správné skupiny, protože každý projekt nepodporuje všechny děti s OMJ. Například dotace z MŠMT ČR je určena pouze pro děti-předškoláky a děti musí mít status cizince. Dále čerpáme podporu z výzvy 54 a 49 programu OP PPR, tam jsme zařadili děti s OMJ, protože je to jediná výzva pamatující na tyto děti, které jinak vypadávají. Pak máme ještě podporu z projektu obcí MV ČR, o kterou žádá sociální odbor na radnici, díky čemuž podporu získají děti mladšího věku než předškolního. U kombinování projektů samozřejmě máme finanční limity, tak musíme vše promyslet a dobře rozdělit, aby se dostalo i na vzdělávání pedagogů.

Češtinu jako druhý jazyk paní učitelky vyučují mimo svou pracovní dobu, protože výuka je hrazena z projektů a ony nemohou mít hodinu placenou ze dvou zdrojů. V případě projektu MŠMT ČR mají výuku hrazenou formou odměn. V den, kdy probíhá ČDJ, má do-

Obr. 3: Koutek pro výuku češtiny jako druhého jazyka

tyčná paní učitelka odpolední směnu, přijde dříve a doučuje český jazyk. Máme domluvu, že je to většinou středa, protože ve středu zpravidla probíhá výtvarná výchova nebo jiné aktivity plánované ve skupinkách a dítě o ně nepříjde. Dítě tedy absolvuje aktivitu před češtinou nebo po češtině, ale není z ní vyčleněno. Samozřejmě se to tímto způsobem nedá realizovat vždy, ale snažíme se, aby se nám podařilo vše zkombinovat.

Máte ukotveno vzdělávání dětí s OMJ ve školních dokumentech?

V dokumentech máme ukotveno vzdělávání dětí s SVP, kam děti s OMJ patří, ale tam je to formulováno hodně obecně. Ve školním vzdělávacím programu máme speciální přílohu pro děti s OMJ, která se týká spíše doučování českého jazyka. Usilujeme hlavně o návaznost na vzdělávací program, takže se snažíme s dětmi s OMJ v hodinách češtiny probírat slovní zásobu, kterou budou při plánovaných aktivitách potřebovat v dalším týdnu. Snažíme se o zachování souvislostí, takže například když mají děti hrát nějakou hru a příslušné dítě ji už zná z hodin češtiny, získá dobrý pocit a zažívá úspěch.

Jak podporujete češtinu při běžných činnostech v MŠ?

Ve třídách máme komunikační kartičky z METY, abychom dítěti mohli ukázat, že je svačina nebo že se půjde ven. Také se snažíme dávat instrukci pořád stejným způsobem, což je pro nás někdy velmi těžké, protože čeština je taková květnatá a my máme tendenci sdělovat stejné věci různým způsobem. Snažíme se tedy instrukci říkat pořád stejně, třeba: „*Jdeme na svačinu*“, a nikoliv „*Jdeme na jídlo*“, nebo „*Ted je svačina*“. Ale je hodně těžké jednotnost udržet a ještě se domluvit s kolegyní, abychom obě používaly stejná slova a abychom si to hlídaly. Ale na druhé straně vidíme, že je to pro děti dobré a že jim to opravdu hodně pomáhá.

Při komunikaci hodně používáme mimiku, gestiku a haptiku. Dětem ještě hodně pomáhá dosáhnout pocitu bezpečí pomocí doteků, takže se snažíme je pohladit. S tím občas mívají problém asijské děti, také když vidíme, že jim to nedělá dobře, nedotýkáme se jich. Ale většina dětí to má ráda a podpoří je to.

Rodičům se snažíme sdělit, že naším cílem je naučit děti češtinu v mateřské škole. Doma totiž mluví svým mateřským jazykem, který je také potřeba rozvíjet, a my to vnímáme tak, že čeština je na nás. Je důležité, aby se děti stihly jazyk naučit, než půjdou do školy. Protože když to zjednoduším, rodičům je mateřská škola tak trochu jedno, ale slyší na to, že děti ve škole budou potřebovat dobrou znalost češtiny, aby mohly být úspěšné. Proto jim vysvětlujeme, že je nutné, abychom češtinu v mateřské škole používali co nejvíce. Snažíme se tedy s rodiči domluvit na pravidlu, že v budově MŠ budeme mluvit česky, a když jdeme ven na zahradu, kde děti více projevují emoce, mohou mluvit svým jazykem. Protože jak nad dětmi převládnu emoce, automaticky nastupuje mateřský jazyk.

Samozřejmě když třeba ráno ruské děti přijdou do třídy, pozdraví se rusky s kamarády, protože se rádi vidí, nikdo je nenapomíná. Ale když pak sklouznou do nějakého delšího rozhovoru, upozorníme je, že jim ostatní nerozumí a že si chceme v mateřské škole rozumět všichni. Nic jim nezakazujeme, ale snažíme se je pozitivně motivovat k používání češtiny. Někdy je to běh na dlouhou trať, protože děti jsou pochopitelně z češtiny unavené, tak je třeba je motivovat, hezkou a mírnou formou je vracet k češtině. Je to také otázka věku, protože malé děti mají větší prostor pro mateřský jazyk, ale čím jsou děti starší, tím jsme důslednější v tom, aby češtinu používaly.

Při běžné výuce i v kurzu češtiny pracujeme s tím, že když si dítě nemůže vzpomenout na český ekvivalent, zeptáme se ho, jak se dané slovo řekne v jeho mateřském jazyce.

Respektujeme tedy i prvky mateřského jazyka, aby dítě vědělo, že i jeho mateřský jazyk je v pořádku.

Jaké další aktivity podporující začleňování dětí s OMJ podnikáte?

Protože dětí s OMJ máme hodně a chceme s nimi pracovat dobře, pořád se učíme a účastníme se různých projektů. Aktuálně jsme součástí projektu *Naše čtvrt'* vedeného METOU, prostřednictvím organizace InBáze jsme byli zapojeni do projektu *Mosty ke školám I.* a nyní pokračujeme v projektu *Mosty ke školám II.* V rámci první etapy projektu lektor InBáze doučoval v odpoledních hodinách češtinu děti, kterým nestačila naše výuka.

Také jsme byli zapojeni do multikulturního projektu InBáze *Bedýnky příběhů*, při němž se děti hrou formou seznamovaly s nějakou zemí. My jsme měli Ukrajinu, Rusko, Vietnam a Sýrii, takže například když jsme dělali bedýnku z Ukrajiny, děti si povídaly o této zemi, prohlížely fotografie, lektorky přišly v tradičním ukrajinském oblečení. Děti si pak vyslechly pohádku, naučily se tanec s vařečkami a program končil výtvarnou dílnou. Někdy nastanou krásné momenty, například při ukrajinské bedýnce lektorka dětem předváděla, jak se na Ukrajině mluví. Když začala mluvit ukrajinsky, jeden chlapec se úplně rozzářil a říkal: „*Ale takhle mluvíím já!*“, začal si s lektorkou povídat a byl to velmi hezký moment. Výrobky z výtvarné dílničky jsme pak dávali na nástěnku, aby rodiče, kteří předem souhlasili s touto aktivitou, viděli, co se při programu dělo.

Z jedné výzvy jsme také uspořádali multikulturní den pro rodiče, při něm se vařila jídla dané země, rodiče absolvovali test zaměřený na reálie a dost z nich říkalo, že se do-zvěděli spoustu informací, které předtím nevěděli.

Máte nějaké osvědčené postupy při začleňování dětí s OMJ do kolektivu?

Máme trochu komplikovanější situaci, protože dětí s OMJ je u nás moc. Například v jedné třídě míváme osm dětí, které mluví rusky. Ty děti samozřejmě inklinují k tomu být spolu, což nám v adaptaci nevádí, protože děti se cítí dobře. Okamžitě se snažíme děti s OMJ aktivně i pasivně zapojovat do činností. Takže třeba dítě, které vůbec nerozumí a nemluví česky, nechávám držet obrázek, na který se všichni koukáme. V tu chvíli se dítě cítí začleněné alespoň trochu. Jdeme malými kroky kupředu, děti se zapojují více a více. Vše se snažíme vizualizovat, hodně využíváme obrázky, maňásky, pomůcky. Když se učíme básničku nebo písničku, zařazujeme hodně pohyb, aby se dítě, které nemůže zpívat nebo říkat básničku s námi, mohlo zapojit alespoň pohybem.

Jak jsou české děti otevřené dětem s OMJ a jak je přijímají?

S tím vůbec nemáme problém, protože děti spolu bydlí na sídlišti a od mala se potkávají na hřišti, ani mezi rodiči nebyl problém ve smyslu „naše“ společnost a nějaká „jiná“ společnost. Jednou jsme se ale setkali s problémem mezi dvěma skupinami cizinců a museli jsme si vysvětlovat, že v mateřské škole jsme všichni kamarádi a to, zda se spolu dvě děti jakékoliv národnosti budou bavit, nebo ne, je čistě na nich a my jako školka do toho zasahovat nebudeme.

Jak probíhá přechod dětí s OMJ na základní školu?

Rozhodující slovo při nástupu do první třídy nebo při volbě odkladu školní docházky má rodič. Letos jsme měli případ dívky, o které jsem již mluvila. Přišla do předškolního ročníku s nulovou znalostí češtiny a u ní jsme odklad doporučovali. Maminka nejdříve o odkladu nechtěla ani slyšet, ale pak děti zůstaly kvůli covidu doma a maminka viděla, jak je pro dceru těžké plnit úkoly, které jsme zasílali. Takže nakonec zareagovala správně a své dceři odklad dala. To v jiných zemích není příliš obvyklé, snažíme se tedy děti na přechod do školy co nejvíce připravit. Občas rodičům doporučujeme navštívit PPP, aby jim poradil někdo nestranný. Oni jsou ze začátku trochu nejistí, na slově pedagogicko-psychologická poradna rodiče znervózňuje to slovo „psychologická“, tak se trochu bojí.

Odkladů obecně moc nemáme, možná je to způsobené i tím, že hned vedle nás je základní škola, kde mají také hodně žáků s OMJ, kterým se dost věnují. Před začátkem roku organizují intenzivní 14denní kurz na zopakování češtiny. Když není covidová doba, pořádají hned po zápisu také přípravný kurz češtiny, vede jej asistentka, která ostatním pedagogům zhodnotí jednotlivé děti, respektive co umí a neumí. Jediný problém je, že kurz je určen pro děti-cizince a dítě, které nemá status cizince, se tam nedostane. Když děti přestoupí do školy, mají také doučování češtiny jako druhého jazyka, takže je tam návaznost. Školy u nás v okolí prostřednictvím projektů MV ČR organizují pro děti s OMJ volnočasové aktivity, kde je podmínkou, že do aktivit musí být zapojeny dvě třetiny dětí s OMJ a jedna třetina dětí-cizinců.

Se kterými organizacemi spolupracujete při vzdělávání dětí s OMJ?

Abychom se mohly dětem věnovat co nejkvalitněji, využíváme školení METY na podporu pedagogů. Využíváme často portál *Inkluzivní škola*, kde jsou různé materiály. Jako bonusové školení máme z projektu obcím školení v oblasti ČDJ, které vedou také lektori

METY. V rámci projektu *Čeština na druhou* absolvuje v METĚ jedna z našich učitelek dlouhodobé školení v oblasti ČDJ a jednou jsme využili sociální poradenství METY.

Spolupracujeme ještě s organizací InBáze, která nám také poskytuje tlumočníky. Z hlediska vzdělávání využíváme i portál NPI ČR, kde jsou ke stažení různé pomůcky pro paní učitelky. NPI ČR také poskytuje možnost adaptačního koordinátora, ale toho jsme nikdy nevyužili, protože je pouze pro předškoláky a prostřednictvím NPI ČR získáte finance na tuto aktivitu, ale nikoliv toho člověka. My bychom spíše potřebovali fyzickou osobu, která by nám nabídla ty ruce.

Díky projektům jsme byli na stážích, které byly velkým přínosem. Paní učitelky viděly, že stejný problém řeší i jinde, což jednak pomohlo v jejich motivaci a pak také v potvrzení pocitu, že to máme nastavené dobře. Například v Berlíně věnují dětem s OMJ velmi intenzivní péči, mají vše perfektně připravené. Také jsme byli ve Wiesbadenu a tam zase preferovali nastavení: „*My ti pomůžeme, ale řekni si.*“ A my se cítíme být někde mezi těmito dvěma přístupy. S kolegyní jsme konstatovaly, že se cítíme v našem nastavení dobře. Na obou místech jsme se samozřejmě pozorně dívaly, jak pracují s dětmi s OMJ, viděly jsme nové pomůcky. Například ve Wiesbadenu jsme viděli *Kamishibai*, což je japonské divadlo, které pracuje s obrázky. Protože se nám to moc líbilo, pořídili jsme si je k nám do MŠ. Díky stážím jsme si zažily na vlastní kůži pocit OMJ, protože kolegyně neumí německy vůbec, já umím trochu, ale jak jsem se snažila celý den soustředit a porozumět, byla jsem z toho strašně unavená.

Jakým způsobem podporujete a motivujete pedagogy při takto náročné práci?

Když přijímám nového pedagoga, seznamuji ho s tím, jaká jsme mateřská škola, protože všichni pedagogové nejsou nakloněni práci s dětmi-cizinci. Práce s těmito dětmi je krásná, ale těžká. A jak už v mateřské škole máme tuto situaci dlouho, hodně se vzájemně podporujeme. Pedagogy podporuji při vzdělávání, motivací byly i výjezdy na stáže. Zajišťuji jim dobré podmínky pro práci a díky tomu, že máme podporu z projektů, si mohou paní učitelky přivydělat. Sama děti doučuji češtinu, jsem v obraze a znám dobře praxi, takže jejich práci nevidím pouze „z ředitelského křesla“. S čímkoliv se na mě obrátí, snažíme se najít řešení, buď paní učitelce, nebo dítěti na míru.

Obr. 4 : Japonské divadlo Kamishibai

Paní ředitelko, Vás bychom mohli bez nadsázky označit za odbornici na téma vzdělávání dětí s OMJ v mateřských školách. Jaká byla Vaše cesta k zaměření na práci s dětmi s OMJ?

Já se přiznám, že když jsem byla zhruba v roce 2010 na prvním školení METY, můj první dojem byl: „*Tohle ale přece já nemusím dělat, tohle je záležitost rodičů.*“ Toto nastavení mi samozřejmě nevydrželo dlouho. Protože v naší MŠ máme děti s OMJ opravdu hodně, pochopila jsem, že pokud chci, aby dětem i mně bylo ve školce dobře, musím s tím opravdu něco udělat já. Začala jsem se tedy v této oblasti vzdělávat a dětem s OMJ se věnovat. A jak se říká: „*Čím víc víš, tím víc víš, že nevíš,*“ tak jsem se do toho začala ponořovat dál a dál. Baví mě sbírat zkušenosti z různých míst, protože každý má zkušenosti jiné. InBáze směřuje spíše k multikulturnosti a směřuje do sociální sféry, META je zase více pedagogická, absolvovala jsem i roční kurz češtiny jako druhého jazyka od Univerzity Karlovy, kde to mělo zase spíše vysokoškolský charakter, ale ono to

všechno do sebe zapadá a baví mne to. Podívám-li se na to z druhé strany, zamlada jsem chtěla pracovat s neslyšícími dětmi, což jsou v podstatě také děti s narušenou komunikační funkcí. Pak se mi narodily dvě dysfatické děti, což je zase přesah do logopedie. A mně se to pak hezky spojilo, protože při práci s dětmi s OMJ používám logopedické pomůcky, pomůcky pro neslyšící děti, které jsou vhodně vytvořeny pro děti, jimž nějaká komunikační kompetence chybí nebo jí potřebují posílit.

Pokud byste stála opět na začátku své etapy, kdy jste se začala specializovat na vzdělávání dětí s OMJ, udělala byste něco jinak?

Věci vnímám hodně přes empatii, jsem takový srdcař. Kdybych na začátku některé věci věděla, možná bych od toho utekla, protože bych měla strach. Člověk musí zvládnout opravdu hodně věcí, aby práce s dětmi s OMJ byla na nějaké úrovni, aby se děti hlavně cítily dobře a abych se i já cítila dobře. Takže jsem vlastně ráda, že jsem na začátku některé věci nevěděla. Ale já vždy říkám, že když se člověk řídí srdcem a rozumem, tak to nějak jde. Nemyslím si, že jsem udělala nějakou vysloveně velkou chybu, spíše mi na začátku hodně pomohlo, že MŠ navštěvovaly vietnamské děti, které měly české „tety“ a mluvily česky a pak jsem tam měla ruské děti, které se poměrně rychle rozhovoryly, takže jsem měla práci jednodušší než teď.

Co byste doporučila pedagogům, kteří jsou na začátku cesty začleňování dětí s OMJ v MŠ, aby takovou situaci zvládli co nejlépe?

Kombinovala bych asi školení METY a sdílení zkušeností. Doporučila bych oslovit mateřskou školu, kde již mají zkušenosti, a kombinovala bych teorii s praxí. Rozhodně bych si nedávala vysoké cíle, protože cokoliv se dělá pro děti s OMJ, je dobře, a postupně se to začne nabalovat. Na začátku je totiž obrovské množství informací a je to opravdu velký úkol, tak je důležité, aby pedagog nevyhořel. Nebála bych se zeptat a jít si pro zkušenost někam, kde už ji mají, čímž si člověk ušetří spoustu času. Protože buď se s takovou zkušeností člověk ztotožní, nebo si díky ní najde svou cestu.

Děkuji Vám za rozhovor a přeji hodně úspěchů a spokojenosti při práci s dětmi s OMJ ve Vaší MŠ.

Rozhovor vedla a zpracovala Jana Šámalová.

Existuje-li to, je to možné

inspirace pro vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem

META slaví 15

Sborník k výročí zahájení činnosti organizace META, o. p. s. přináší ohlédnutí za patnácti lety, po které tato společnost působí na poli podpory dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ), jejich rodičů i pedagogů. Publikace shrnuje důležité milníky z hlediska fungování organizace i podpory dětí a žáků s OMJ a představuje služby a tváře METY. Součástí knihy jsou inspirativní příklady, jak se české školy všech stupňů vyrovnávají se začleňováním dětí a žáků s OMJ, a rovněž příspěvky Jima Cumminse, experta světového formátu působícího v oblasti vzdělávání vícejazyčných žáků. Jeho teorie a přístup k vícejazyčnosti se staly východiskem toho, co META nabízí a doporučuje českým školám pro dosažení úspěšné inkluze dětí a žáků s OMJ do českého vzdělávacího systému.

META, o. p. s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů je nezisková organizace, která od roku 2006 podporuje osoby s migrační zkušeností v rovném přístupu ke vzdělávání a pracovní integraci. Poskytuje poradenství rodinám migrantů, realizuje kurzy češtiny jako druhého jazyka pro děti i dospělé, workshopy pro školy, volnočasové aktivity a komunitní akce. Současně poskytuje podporu učitelům a školám, které se potýkají se specifickými potřebami dětí a žáků s OMJ. Od roku 2009 spravuje portál pro pedagogy www.inkluzivniskola.cz, kde zveřejňuje k tématu vzdělávání a začleňování dětí a žáků s OMJ veškeré dostupné informace a materiály. Prostřednictvím svých aktivit se snaží podpořit otevřený dialog a porozumění mezi lidmi s migrační zkušeností a většinovou společností.

...META*[~]

*Společnost pro příležitosti
mladých migrantů

...META Publishing